

Т. Ремех, кандидат педагогічних наук, завідувач відділу суспільствознавчої освіти Інституту педагогіки НАПН України, м. Київ

КОМПОНЕНТИ Й ПРОЯВИ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ

Однією з ключових компетентностей школяра є громадянська компетентність, що охоплює його здатність аналізувати суспільні явища, висловлювати судження, шукати й усвідомлювати інформацію, використовувати медіа й комунікаційні засоби для участі в публічних дискусіях і процесах, демократично ухвалювати рішення. Це готовність і спроможність особистості активно й ефективно діяти згідно принципів демократії та громадянської позиції. Вона охоплює такі категорії як громадянська активність, громадянська позиція, вибір та відповідальність.

Громадянська компетентність передбачає наявність певної життєвої позиції учня й внутрішньої готовності до її реалізації. Проявами громадянської компетентності є притаманні людині такі якості як відповідальність й упевненість, що виявляються в навичках критичного мислення, спроможності до кооперації для досягнення мети та ухвалення рішень, ставленні до правил як бажаних моделей поведінки, особистій відповідальності, толерантності й плюралізму. Ця ключова компетентність демонструється соціально-комунікативними й інформаційно-

дослідницькими здатностями особистості, її вміннями розв'язувати соціальні конфлікти й проблеми, ефективно діяти в ситуації невизначеності, робити відповідальний вибір і ухвалювати рішення. Це, своєю чергою, слугує передумовою саморозвитку й самореалізації особистості, вибудовування нею власної життєвої стратегії.

Структурування громадянської компетентності дає змогу визначити її основні компоненти та прояви, до яких віднесено: мотиваційний, що проступає в намірах, бажаннях, прагненнях особистості досягати поставлених цілей або уникати їх, здійснювати заплановане чи відмовлятися від його реалізації; ціннісний, проявами якого є усвідомлення й визнання таких цінностей як особистість, гідність людини, толерантність, демократичні принципи життя, повага до прав і свобод людини, демократичних норм, інститутів громадянського суспільства, законів держави; когнітивний, котрий проявляється через знання про права і свободи людини та механізми їх захисту, розуміння принципів функціонування органів державної влади та місцевого самоврядування, знання прийомів взаємодії із соціальним оточенням, способів впливу при прийнятті рішень та захисту власних інтересів; операційно-поведінковий, проявом якого будуть вербальні й невербальні, соціальні й комунікативні, інтерактивні й рефлексивні вміння особистості у взаємодії із соціумом, такі її якості як лідерство, командність, уміння ставити запитання й відповідати на них, обґрунтовувати власну позицію, робити свідомий вибір, ухвалювати рішення.

Сформована громадянська компетентність учня уналежнює сукупність компетенцій як-от: соціально-комунікативну, інформаційно-медійну, солідарність, розв'язання соціальних конфліктів і проблем, відповідальний соціальний вибір і прийняття рішення, громадянську участь. Громадянська компетентність може повною мірою виявитися лише в реальній життєвій ситуації, адже як і будь-яка інша компетентність, вона не може бути ізольована від конкретних умов її реалізації – в ній органічно поєднується мобілізація знань, умінь і способів поведінки, спрямованих на умови конкретної діяльності.

Таким чином, громадянська компетентність є інтегративною характеристикою особистості й передбачає наявність громадянських цінностей і якостей, дотримання правил поведінки та соціальну відповідальність. Вона виступає параметром діяльності школяра, соціалізованого під впливом громадянських знань, навичок та вмінь, уналежнюючи певний рівень його готовності до активного здійснення суспільного життя. Сформована громадянська компетентність напряму пов'язана з громадянськістю як духовно-моральною цінністю,

Теорія і методика формування громадянської компетентності старшокласників

світоглядно-психологічною характеристикою людини, зумовленою державною самоідентифікацією, усвідомленням приналежності до конкретної країни.